

N:o 67.

Ank. till Riksd. Kansli d. 12 April 1867, kl. 7 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande i anledning af väckta motioner, åsytande ändringar i Kongl. Förordningarne den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om landsting.

Till följd af begge Kamrarnes beslut åligger det Lag-Utskottet att yttra sig öfver nedannämnda, i de särskilda Kamrarna väckta motioner, angående ändringar i ofvanberörda kommunalförfattningar. Det inre sambandet emellan de ämnen, samma motioner behandla, såväl som den omständighet, att uti en och annan ibland dem föreslås ändring icke blott i en af nämnda författningar utan i tvänne eller i samtliga, gör det lämpligast för Utskottet att afgifva utlåtande öfver alla dessa motioner på en gång och dervid följa den ordning, hvarpå sjelfva ämnenas beskaffenhet lemnar anvisning, utan alseende på den yttre form eller uppställning, som blifvit hvartdera förslaget gifven. Den sednare torde Utskottet emellertid icke höra förbigå, då Utskottet till en början redogör för innehållet af de särskilda motionerna, hvilka äro följande:

1:o. Herr C. A. Larssons (N:o 201 i 2:a motionsserien): »att Riksdagen ville besluta tillsättande af antingen ett särskildt eller ock ett tillfälligt Utskott, hvilket skulle få i uppdrag att revidera eller granska våra nu gällande kommunallagar, såväl angående landsting som kommunalstyrelse på landet och i staden, äfvensom att hos Riksdagen föreslå de förändringar, hvilka kunna finnas föranledda af den redan vunna erfarenhet under den tid dessa lagar varit gällande;»

uppgifvande för sin del motionären såsom nödiga förändringar:

a) »att landstinget måtte erhålla utvidgade rättigheter att besluta i frågor, som röra länens angelägenheter samt uttrycka sin opinion och petitionera uti mål, som höra till de båda statsmagternas eller enderas befattning;»

Bih. till Riksd. Prot. 1867. 7 Saml. 14 Häft.

b) »att rösträttighet vid kommunalstämmor i staden och på landet måtte begränsas på ett sätt, som gör att icke några få rika personer eller bolag kunna öfverrösta hundradetals medborgare inom kommunen;»

c) »att jordegare eller boställsinnehafvare, som åt landbo eller arrendator upplåtit jord eller boställe, icke må anses från kommunalutskylders erläggande befriad och dymedelst förlora rätt att deltaga i val af riksdagsman.»

2:o. Herr *Wilhelm Nilssons* (N:o 95 i 2:a serien): »att Riksdagen för sin del beslutar, att 12 § i Kongl. Maj:ts nådiga Förordning om kommunalstyrelse på landet och 12 § i den nådiga Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862 må erhålla följande förändrade lydelse: Vid all omröstning räknas rösterna efter hufvudtalet; samt att, i följd häraf, de i § 14 berörda nådiga Förordning om kommunalstyrelse i stad förekommande orden: »jemte det på hvar och en belöpande röstetal», måtte utgå; eller ock, derest Riksdagen skulle tveka att antaga detta förslag, »att en graderad röstskala fastställes, baserad på billiga grunder, dock så att ingen röstberättigad tillägges rätt till mer än fem röster.»

3:o. Herr *C. J. Svenséns* (N:o 146 i 2:a serien): att en sådan förändring i kommunallagarne måtte ske »att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ingen, huru högt egendomsvärde han än innehar, ega flera än fyratio röster.»

4:o. Herr *Anders Perssons* (N:o 165 i 2:a serien): att 12 § i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet måtte få följande tillägg: »Ej må dock någon vid allmän kommunalstämma utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.»

5:o. Herr *D. Olaussons* (N:o 168 i 2:a serien): »att uti gällande förordningar om kommunalstyrelse på landet och i stad äfvensom om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd Riksdagen ville för sin del besluta den förändring, att vid utöfvande af rösträtt hvarje röstberättigad må tillkomma lika rösträtt; eller för den händelse ett sådant steg nu icke anses kunna tagas fullt ut, en tregradig röstskala må införas, så att i stad röstberättigad tillkommer en röst för bevillning från och med en till och med tio R:dr, två röster till och med femtio R:dr samt tre röster för bevillning utöfver femtio R:dr, äfvensom att för landet enahanda tregradiga röstskala måtte bestämmas i förhållande till den derstädes gällande fyrktalssättningen.»

6:o. Herr *Lars Perssons* (N:o 124 i 2:a serien): »att 60 § i Kongl. Förordningen af den 21 Mars 1862 angående kommunalstyrelse på landet måtte till all kraft och verkan upphävas.»

7:o. Herr *Åke Anderssons* (N:o 266 i 2:a serien): att 2 mom. af 57 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla ett tillägg, hvarigenom stadgas, att prest, som uppbär inkomst er från flera kommuner, må i

hvardera kommunen till utgörande af kommunalutskylder uppföras för den inkomst, han från samma kommun åtnjuter.

8:o. Herr *Bror von Geijers* (N:o 7 i 1:a serien): att 9 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande lydelse: »Den som är uppförd till mindre än fem sådana fyrkar, som i § 58 omförmälas, eger ej rösträtt vid kommunalstämma; egare af i mantal satt jord likväl undantagne».

9:o. Herr *A. Bergströms* (N:o 5 i 2:a serien): att Riksdagen måtte för sin del besluta en förändrad lydelse af sistberörda § af detta innehåll: »Den som är uppförd till färre än fem sådana fyrkar, som i § 58 omförmälas, eger ej rösträtt vid kommunalstämma; egare af i mantal satt jord likväl undantagne».

10:o. Herr *Henrik Gyllenrams* (N:o 32 i 1:a serien): att Riksdagen måtte besluta följande tillägg till 70 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad: »Vid indrivande af restskrifna stadsutskylder eger vederbörande exekutor att, såsom uppbördsprovision, jemväl uttaga hos den restskyldige tre procent af det resterande beloppet.»

11:o. Herr *Bror von Geijers* (N:o 23 i 1:a serien): att Riksdagen för sin del beslutar, att 9 § i Kongl. Maj:ts nådiga Förordning om landsting af den 21 Mars 1862 får följande lydelse: »Då landstingsmän genom medelbara val utses, eger hvarje valman en röst, och skall omröstningen med slutna sedlar verkställas. Hvarje valsedel bör innehålla lika många namn, som landstingsmän äro att välja. Valet afgöres genom röstpluralitet, dock att för ett giltigt val vid första omröstningen erfordras mer än hälften af de afgifna rösterna. Har ej det antal landstingsmän, som från valdistriktet väljas skall, vid första omröstningen blifvit utsedt, upprättar valförrättaren en förteckning, hvarå upptagas, derest ingen blifvit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit flesta rösterna, men eljest de, som, näst den eller de vid berörda omröstning utsedde, erhållit högsta röstetalet; börande förteckningen upptaga två gånger så många namn, som landstingsmän då äro att välja. Den omröstning, som derpå företages, må icke afse andra personer, än de å förteckningen uppförde. Mellan lika röstetal skiljes genom lottning, när så erfordras.»

Sedan Kamrarne till Lag-Utskottet förvisat den först omförmälda motionen, om en allmän revision af kommunalförfattningarna, och derigenom torde få anses hafva förfallit den i samma motion gjorda framställning om tillsättande af antingen ett särskildt eller tillfälligt Utskott för ärendets behandling — derom i allt fall Utskottet ej har att sig yttra — anser Utskottet sig hafva att till pröfning upptaga hvad som i berörda motion bör antagas vara hufvudsak; men då Utskottet,

som det åligger, enligt 42 § Riksdags-ordningen, att meddela utlåtande öfver de från Kamrarna dit hänvisade förslag till lagförändringar, deremot icke i grundlagen fått sig anvisad någon rättighet eller skyldighet att företaga revision af alla till en viss kategori inom lagstiftningen hörande författningar och sjelf för Riksdagen föreslå de förändringar, hvartill under en sådan revision anledningar kunde för Utskottet yppa sig, anser Utskottet sig pliktigt att inskränka sin pröfning till de trenne frågor, beträffande hvilka direkta ändringsförslag blifvit i nämnda motion framställda; och under förbehåll att här nedan få återkomma till samma förslag, hvart i sin ordning, hemställer Utskottet,

att hvad Herr Carl Anders Larssons motion i öfrigt innehåller angående revision af de ifrågakomna författningarna måtte lemnas utan vidare afseende.

Den utan tvifvel viktigaste bland nu väckta frågor är den om rösträtt i kommunens angelägenheter, och huru det så kallade *röstvärdet* skall beräknas — och derom handlar äfven ett större antal af ofvannämnda motioner.

De grundsatser, som uti ifrågavarande hänseende blifvit följda i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, äro, att skyldigheten till bidrag åt kommunens kassa och rättighet till röst i kommunens angelägenheter utgöra hvarandras vilkor och förutsätta hvarandra, samt att röstvärdet beräknas efter bidraget. I enlighet härmed bestämmes, såsom bekant, i 8 § i allmänhet, att en hvar välfrejdad Svensk undersåte, som är medlem af en kommun och förbunden att till kommunen erlägga skatt, är berättigad att deltaga i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut, samt i 12 §, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Undantagne i förra hänseendet äro, enligt 9 §, endast de, som för i mantal icke satt jord samt för inkomst af kapital eller arbete äro uppförde till mindre än sex fyrkar.

I afseende å rösträtt i *stadskommuns* angelägenheter gälla enahanda grundsatser som de ofvannämnda, sålunda att en hvar vid allmän rådstuga röstberättigad eger en röst för hvarje honom enligt Art. II i Bevillningsstadgan påford hel Riksdalers bevillning till Staten. dock med den begränsning, att ej någon må vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tjugonedel af stadens hela röstetal efter röstlängden.

Emot dessa bestämmelser äro riktade de förslag, som innefattas i den här ofvan med litt. b betecknade punkten af Herr C. A. Larssons motion samt i Herr Wilhelm Nilssons, Herr Svenséns, Herr Anders Perssons och Herr Olaussons motioner; i det att dessa hafva det gemensamma syfte att, om icke helt och hållet upphäfva grundsatsen, att rösträtten i kommunens angelägenheter bör stå i förhållande till den röstandes andel i skattebidragen till kommunens utgifter, likväl i högst betydlig mån begränsa denna rösträtt.

Om dessa förslag gemensamt gäller därför hvad Utskottet anser innefatta det förnämsta skälet att, såvida icke dess viktigare omständigheter göra det alldeles nödvändigt, icke tillstyrka bifall till någotdera; nemligen att, till följd af det samband, som eger rum emellan menigheternas sjelfstyrelse och den nya representationsordningen, en rubbning af grunden för den förras utöfvande skulle tillika medföra en rubbning af grundvalen för den sednare och således på denna utöfva en verkan af den mest eftertänkligen beskaffenhet.

Af allmänna meningen i landet uttryckligen gillad måste den karaktersskilnad vara, som blifvit i den nyligen antagna Riksdags-ordningen uppdragen emellan de begge Kamrarne, en skilnad, som emellertid väsentligen är beroende deraf, att åt den större förmögenheten lemnas större inflytande vid de förhandlingar inom de särskilda kommunerna, der det gäller att medelbart eller omedelbart välja dem, som, jemte andra magtpåliggande uppdrag, hafva det högst vigtiga att utse ledamöter i Riksdagens Första Kammare, nemligen å landsbygden och i de flesta städerna landstingsmän samt i de städer, som ej deltaga i landsting, stadsfullmäktige. Det torde ej här behöfva vidare utvecklas, att, i händelse vid dessa val omröstning per capita infördes i stället för nuvarande beräkning af röstvärdet efter skattebidrag eller — hvilket är detsamma — efter förmögenhet, sjelfva bildandet af Första Kammaren komme att antaga nästan alldeles samma karakter, som bildandet af Andra Kammaren, och att derigenom utplånades ett af grunddragen hos den förra.

Att nu, omedelbart efter det ett nytt representationssätt blifvit tillämpadt, och innan någon erfarenhet kan sägas vara vunnen beträffande kommunalförfattningarnes inflytande på detta representationssätt, företaga en omarbetning af samma författningar just i de delar, hvaraf ett sådant deras inflytande egentligen är beroende, finner Utskottet icke tillrådligt; men Utskottet har dock ansett sig pliktigt att särskildt beträffande hvart och ett af de väckta förslagen tillse, huruvida eljest trängande skäl förefinnas till de med dem åsyftade förändringar.

För Herr *Wilhelm Nilssons* alternativt framställda förslag, att vid all omröstning till beslut i kommunala angelägenheter rösterna måtte räknas efter hufvudtalet, har anförts det skäl, att en sådan ordning numera följdes vid de viktigaste af alla val, som inom en kommun kunde ifrågakomma, nemligen till riksdagsmän; hvilket äfven åberopas i Herr *Olaussons* motion. Denna omständighet kan likväl ej vara för frågan afgörande, eftersom, förutom den förenämnda, de flesta och viktigaste kommunalangelägenheterna röra sig omkring utgifter för kommunens behof, så att det nästan vore omöjligt att uppdraga en bestämd gräns emellan verkliga beskattningsfrågor och sådana angelägenheter, för hvilka ej några sammanskott kunna ifrågakomma. Om nu hvarje medlem af kommunen deltog i utgifterna lika med en hvar af de öfriga — något, som ingen af motionärerna ifrågasatt — vore det visserligen i sin ordning, att alla egde lika inflytande på besluten; men,

så länge andelen i de utgifter, som beslutas och uttaxeras, är beroende af hvars och ens förmögenhet, kan icke med rättvisa eller billighet vara förenligt att de, som af en ifrågasatt utgift för ett visst ändamål komme att drabbas i en högst obetydlig mån, skulle, så snart deras antal öfverstege hälften af de vid en stämma närvarande, hafva magt att besluta samma utgift och beloppet af densamma i strid med de öfriges mening, för hvilka beslutet medförde skyldighet till ett skattebidrag, för hvardera ojemförligt större än alla de förres tillsammanlagda. Ett sådant omröstningssätt kunde blifva vådligt isynnerhet därför, att förmedelst den mera rörliga befolkningen, som onekligen har minsta intresset i kommunens angelägenheter och tillika vanligen är den minst bemedlade, pluralitet lätteligen kunde vinnas för beslut, åsystande beskattningar, hvaraf de med starkare band vid kommunen fästade, nemligen fastighetsegarne, i långa tider betungades; ty om än invändas kan, att Konungens Befallningshafvandes fastställelse erfordras å beslut, som afse uttaxering af skattebidrag för längre tid än fem år, bör dock erkännas, att ett ändamål, för hvilket en dylik ansenlig uttaxering beslutas, kan till sin beskaffenhet vara sådant, att antingen fastställelse å beslutet derom icke får vägras, eller det blefve en förlust eller åtminstone en misshushållning att icke för dess upprätthållande äfven för framtiden underkasta sig utgifter; och i allt fall kan redan ett för fem år bestämdt skattebidrag vara för dem, som hela tiden deraf drabbas, ganska tryckande.

Herr *Olausson* har deremot i sin motivering företrädesvis fäst sig vid den nu bestämda röstskalans inflytelse vid val till stadsfullmäktige, hvilka val motionären uppgifver hafva fallit i händerna på några få personer med ett större röstetal, förstärkta af ett eller annat bolag, hvaraf skulle hos de mindre röstegarne alstrats likgiltighet för nämnda val.

I städer, der stadsfullmäktige icke finnas, är förhållandet jemförligt med landsbygdens; i de större städerna åter, der stadsfullmäktige utöfva kommunens beslutande rätt, emedan det i anseende till mängden af de röstegande icke vore lämpligt att dessa samlades för att omedelbart besluta i hvarje förekommande angelägenhet, är det just vid nämnda val till fullmäktige, som den högre beskattade medlemmen af kommunen kan komma i tillfälle att bevaka sin rätt medelst att till ledamöter i den beslutande delegationen utse personer, hvilkas redlighet, erfarenhet och oberoende samhällsställning innebära garanti, att icke kommunala skattebidrag, uti hvilka nämnde röstegande hafva största anparten, beviljas eller afslås för sådant, hvarom icke alltid den mindre upplysta men till antalet måhända öfverlägsna delen af samhällsmedlemmarna genast förmår bilda sig en rätt insigt. Äfven här förefinnes alltså enahanda skäl till farhåga för användande af en per-capita-omröstning. Men om det således å ena sidan vill synas, att uti tillämpningen inom den kommunala styrelsen den s. k. personlighetsprincipen kunde leda till verklig orättvisa mot just dem, af hvilkas samverkan och bidrag till de för

kommunen angelägna ändamål möjligheten af dessa sednares uppnående i öfvervägande måtto beror, bör det å andra sidan kunna visas, att resultaterna af nu gällande ordning för besluts fattande rörande dessa angelägenheter blifvit för kommunerna menliga; och att sådant berott deraf, att hos dem, som på dessa beslut utöfva största inflytandet, icke funnits det intresse för nämnda angelägenheter, icke den insigt rörande lämpligaste medlen, icke den sjelfständighet vid ärendenas opartiska bedömande, som, i förening med redbarhet och sparsamhet, må antagas vara till finnandes hos de medlemmar, hvilkas mening förmenas nu blifva genom antagna sätt för besluts fattande undertryckt; ty det förhållande, att ett färre antal personer kan öfverrösta ett vida större, har på andra områden af lagstiftningen icke ansetts i sig sjelf innebära någon orimlighet, så snart fråga är om någon art af förfogande öfver gemensam egendom. Det har t. ex. Utskottet veterligen aldrig ifrågasatts, att om i ett bolag, deri tre delegare hade hvardera lika andel, den ena delade sin lott emellan flera, desse sistnämnde borde i bolagets angelägenheter få öfverrösta de tvänne, som fortfarande tillhopa egde två tredjedelar i bolaget; eller att i en konkursmassa trenne borgenärer med de obetydligaste fordringsbelopp skulle i afseende på massans förvaltning och öfriga angelägenheter hafva beslutande rätt framför tvänne andra med huru stora fordringar som helst.

Att emellertid anspråken på personlighetsprincipens tillämpning skulle blifva genom ifrågavarande motionärers förslag föga tillfredsställda, enär samma princip fordrar, att, utan någon begränsning, hvarje fullmyndig person, man eller qvinna, äfven om han alls icke bidrager till kommunalutgifterna, skulle ega samma rösträtt som en hvar af de öfriga, torde knappt behöfva anmärkas.

Det ofvan anförda gäller i viss mån äfven det andra alternativet i Herr *Wilhelm Nilssons* motion och de öfriga omförmälda förslagen i samma syfte, af hvilka Herr *C. A. Larssons* är till sitt innehåll så obestämdt, att hvilket som helst bland de öfriga synes kunna dermed instämma. Medan Herr *Wilhelm Nilsson* föreslår en femgradig röstskala och Herr *Olausson* en tregradig, förordas deremot, med fyrkantsberäkningens bibehållande, af Herr *Svensén* en sådan begränsning af rösträtten, att ingen må ega flera än 40 röster, och af Herr *Anders Persson* åter, att icke någon i landskommuner må utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot $\frac{1}{10}$ af kommunens hela röstetal efter röstlängden. Godtyckligheten i dessa bestämningar är påtaglig. Då Herr *Olausson* föreslår, att man i stad må för en till och med tio Riksdalers bevillning, d. v. s. högst tusen R:drs inkomst af kapital eller arbete, ega en röst, och för inkomst, öfverstigande tusen R:dr, men icke uppgående till mer än fem tusen R:dr två röster, synes denne motionär sätta skiljetecknet, der icke enligt sakens natur en så betydlig skilnad bör förefinnas; ty egandet af t. ex. elfva hundra R:drs inkomst betecknar icke någon sådan ställning, i jemförelse med den, som eger tusen R:drs inkomst, att den förre bör i kommunen ega dubbel rösträtt emot den sednare; och om det

vore billigt, att tre personer de der hvardera skatta i bevilning en R:dr, skulle ega lika mycket inflytande på kommunens förvaltning, som en person med den betydligaste förmögenhet, så kan det i sanning icke vara billigt, att, såsom Herr Svensén föreslår, 39 personer med en fyrk hvardera öfverröstas af en person, som fått sig åsatta 40 fyrkar. — Vid betraktande af alla i ämnet nu och tillföre framställda till sitt innehåll så skiljaktiga förslag, af hvilka det ena icke kan tillfredsställa dem, som förfäktat det andra, ledes man således ovilkorligen till tvifvel, huruvida frågans lösning annorlunda kan åstadkommas. än medelst tillämpande antingen af personlighetsprincipen eller af nu följda grundsats om röstvärdets beräkning efter skattebidraget, som åter beror af förmögenhet.

För landsbygden isynnerhet, der icke nu något maximum för röstvärde blifvit satt, skulle, i anseende till de skarpa olikheter särskilda kommuner sinsemellan förete, det blifva omöjligt att fastställa en begränsning eller en röstskala, som vore för samtliga lämplig. Undantagsvis förekommer väl, att en enda person eller några få äro i besittning af största delen af jorden inom kommunen, men då de icke ega rösträtt för större egendom, än de hafva under eget bruk, samt en viss gräns gifves för storleken häraf, i det att omöjligheten för en enda person att med fördel bruka så stor jordvidd som den antydd, tvingar till utarrenderande af en del åt andra, hvilka åter ega rösta för den jord, de besitta; så måste de fall, då från en enda persons sida ett alltför egenmäktigt ingripande i en landkommuns angelägenheter kan ega rum, blifva så ytterst sällsynta, att omdömet om nu gällande stadgandens lämplighet icke bör blifva deraf beroende.

I städerna åter finnes väl redan den begränsning af röstvärdet, att ingen eger utöfva rösträtt för mer än en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, en begränsning, hvartill anledningen torde böra sökas deri, att, innan nu gällande kommunallagar stiftades, för omröstning vid sockenstämma inom åtskilliga församlingar i hufvudstaden varit regel, att ingen finge ega mer än tjugu röster. Om lämpligheten af nämnda begränsning — hvilken för de större städerna, i anseende till mängden af de röstegande, torde vara af ringa vikt men i de mindre är egnad att förekomma, det personer eller bolag med mycket hög beskattning må kunna i kommunens angelägenheter ega afgöranderätt — voro vid författningens antagande meningarne ganska delade. Huruvida samma bestämmelse bör bibehållas eller ändras, lärer endast af en längre tids erfarenhet kunna tillförlitligare bedömas. Utskottet har icke funnit, hvarken hvad städerna eller hvad landsbygden beträffar, att nu gällande beräkningar af röstvärdet frambragt resultat, öfver hvilka man haft skäl att beklaga sig, vare sig att det gällt val till kommunala befattningar och förtroendeuppdrag, eller fråga varit om förbättringar i sådana anstalter, som medföra utgifter och erfordra skattebidrag af kommunens medlemmar. Det har i sådant hänseende icke ens blifvit föreburet, att den

den röstöfvervigt, som tillkommer de högre beskattade medlemmarne af kommunen, blifvit af dem begagnad på ett sätt, som kränkt de öfrigas rättigheter eller ledt till kommunens och de lägre beskattades obehöriga betungande, ej heller att motståndet mot samhällsnyttiga inrättningar eller mot framåtskridande i en eller annan riktning varit till finnandes hos de förra. Och dock ligger det i sakens natur, att af de kommunala anstalter, till hvilka skattebidragen användas, gagnet tillfaller den obemedlade, i jemförelse med den rike, i vida högre mån, än som motsvaras af hans skattebidrag dertill, jemfördt med den sednares; hvilken omständighet må anses till fullo uppväga den, att, såsom ofta blifvit anmärkt och äfven måste medgifvas vara en sanning, den mindre bemedlades skattebidrag kan kännas mera betungande, än den förmögnares.

Hvad särskildt angår rösträtten för så kallade aktiebolag — derom Utskottet i anledning af Herr C. A. Larssons och Herr Olaussons motioner torde böra yttra sig — så förekommer, att dylika bolag, som, intilldess nu gällande kommunalförfattningar utfärdades, icke ansågos pligtige att bidraga till kommunens utgifter och ej heller fingo utöfva någon rösträtt i dess angelägenheter, numera måste, i förhållande till hvarje bolags hela beräknade vinst, lika med kommunens öfriga medlemmar deltaga i dennas utgifter; och till följd häraf vore det uppenbarligen orättvist att beröfva bolagen en häremot svarande rösträtt eller inskränka densamma mera än för andra röstberättigade; hvaremot det enda lämpliga skulle vara, att hvarje särskild aktieegare tillades rösträtt för sin andel i bolagets beskattade inkomst eller vinst. Men härvid möter åter den svårighet, att, till följd af föreskrifterna i bevillningsförordningen, inkomsten af rörelsen uppskattas och därför belöpande afgift påföres hvarje bolag samfäldt, och således delegarne icke hvar för sig debiteras för deras andelar deri; hvarjemte bevillningen skall påföras bankbolag icke blott der hufvudkontoret finnes, utan ock der bolagets rörelse vid afdelnings- eller kommissionskontor bedrifves, hvilket i viss mån äfven gäller för annat bolag, hvars rörelse drifves på flera ställen, så att det blefve nära nog en omöjlighet att bestämma rösträtten särskildt för hvarje bolagsman eller aktieegare.

Ett skäl, som ofta anföres för nödvändigheten att begränsa rösträtten i kommunens angelägenheter och otifvelaktigt påkallar synnerlig uppmärksamhet, är det, att nuvarande bestämmelser skulle alstra ligkiltighet för dessa angelägenheter hos alla dem, hvilkas röster föga gälla i räkningen; och man har tilltrött sig att förutsäga, det intresset hos denna del af kommunens medlemmar skulle blifva större, om de finge lika rösträtt med de öfrige. Men om man än för uppnående af ett dylikt ändamål — att nemligen hos de lägre beskattade, eller, hvilket är det samma, hos de mindre bemedlade, framkalla ett större intresse för det allmänna bästa — vill lemna å sido allt afseende på de förmögnares anspråk att icke kunna beskattas af dem, hvilka, enligt gällande skala, för beskattningens ändamål

vidkännas allenast en obetydlig tunga i jämförelse med de förra; så återstår dock att vinna större säkerhet, att nyssberörda förutsägelse skall gå i fullbordan. För närvarande gifva förhållandena icke särdeles stöd åt ett sådant påstående; ty, så vidt Utskottet erfarit, har vid de tillfällen, då redan nu omröstning per capita eger rum — tillfällen, som enligt en af motionärernas eget yttrande böra betraktas såsom de viktigaste af dem, der utöfningen af kommunalmedlemmens rösträtt ifrågakommer — nemligen vid riksdagsmannaval, der detta skett genom omedelbar omröstning, och vid val till elektorer för utseende af riksdagsmän, icke uppenbarat sig bland ifrågavarande klass af medborgare något lifligare intresse.

Dessa äro de hufvudsakliga skäl, som efter Utskottets omdöme göra det i högsta mätto tvifvelaktigt, huruvida de förespeglade fördelarne för kommunalinstitutionerna af nu gällande rösträtts begränsning eller af en graderad röstskala må vara af beskaffenhet att uppväga den obestridliga olägenheten deraf, att fastheten i de grunder, på hvilka representationssättet i vårt land hvilat, komme att rubbas; och dessa skäl hafva också bestämt Utskottet

att afstyrka bifall till så det ena som det andra af de väckta förslagen i nu omförmälda syfte.

Den förändring, som med Herr *Lars Perssons* motion åsyftas i nu gällande grunder för utgörande af särskilda utskylder, anser Utskottet icke för närvarande kunna tillstyrkas. Då genom Förordningen angående kommunalstyrelse på landet blef stadgadt, såsom regel, att till bestridande af utgifter, som kunde till kommunens gemensamma gagn eller för särskilda dess behof erfordras, skulle bidragen — de s. k. kommunalutskylderna — af en hvar utgöras i förhållande till det honom påförda *styrktal*, men att, der i lag eller allmän författning stadgadt vore, att kommunalutskyld endast från vissa beskattningsföremål skulle utgå, eller der för deltagande i sådan utskyld andra grunder vore bestämda, eller der visse från skattskyldighet till kommunen eljest befriade medlemmar skulle till fyllande af särskilda behof bidraga, borde till efterrättelse gälla hvad sålunda vore förordnad; så var afsigten med detta undantag, att icke genom kommunallagarne måtte åstadkommas rubbning i en mängd af gammalt bestående och med det allmänna beskattningsväsendet sammanhängande förhållanden, hvilkas ordnande i sjelva verket icke tillhör kommunallagstiftningen såsom sådan; och, på sätt vid nästlidna riksdag, då förslag var väckt i enahanda syfte som det nu framställda, af vederbörande Utskott erinrades, gifves det på landet förhållanden, som icke tillåta oinskränkt tillämpning af ofvanberörda för kommunalutskylders uttaxerande fastställda allmänna regel; i hvilket hänseende framhölls det obilliga deri, att afgifter, som åsyfta befordrandet af ändamål, hvaraf nyttan och frukten egentligen tillfalla egarne eller brukarne af jorden, skulle drabba jemväl andra medlemmar af kommunen, såsom t. ex. kostnader för utskiftande af sockneallmänningar på jordigare, för verkställighet af öfverenskommelser om sådana allmänningars vård eller

begagnande, för uppremsning af fiskevatten, som står under jordegarnes gemensamma bruk m. m.; rörande hvilket allt också endast de, som jorden innehafva, ega taga del i beslutet. Förutom afgiften till berörda ändamål åsyftas med ifrågavarande undantag hufvudsakligen sådana, med kommunalutskylder jemförliga onera, som kostnader för våghållning, för kyrko- och tingsbyggnad m. fl. dylika, hvilka hittills ansetts böra uteslutande eller hufvudsakligast drabba jordens egare allena, emedan det vore obilligt, att de, som med mindre starka band äro fästade vid kommunen och tilläfvventyrs snart ombyta vistelse, finge vidkännas en utgift, som icke stode i något lämpligt förhållande till det gagn, de kunde af ändamålet draga. Emellertid hafva vid sistlidne riksdag uunderdåniga framställningar till Kongl. Maj:t blifvit af Rikets Ständer gjorda, dels att i afseende på ordnandet af våghållningsskyldigheten, hvilken Rikets Ständer ansågo böra inom kommunerna på landet utsträckas till alla skattskyldiga, samt med vissa undantag och modifikationer utgöras efter det fyrktal, en hvar hade sig åsatt, Kongl. Maj:t täcktes låta i öfverensstämmelse härmed utarbete förslag och derefter till Riksdagen framlägga nådig Proposition i ämnet, dels att Kongl. Maj:t täcktes meddela Riksdagen förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörde, äfvensom af sockenstufva och fattigstufva, att dessa åligganden blifva för medlemmarna af kommunen efter billiga grunder gemensamma; och i enahanda syfte som det sistnämnda har Utskottet i dess numera af Riksdagen godkända Utlåtande N:o 43 afgifvit förslag till underdånig framställning hos Kongl. Maj:t i afseende på skyldigheten att bygga och underhålla tingshus samt häradsfångelse. Vid sådant förhållande finner Utskottet sig böra hemställa,

att Herr Lars Perssons motion icke nu må till vidare åtgärd föränleda.

Ändamålet med Herr Åke Anderssons förslag, att prest, hvars embetslön utgår från flera församlingar, må i hvardera kommunen till utgörande af bidrag till kommunalutskylderna uppföras för den inkomst, han från samma kommun uppbär, uppgifves vara icke blott det, som af sjelfva förslaget angifves, utan äfven att en sådan embetsman ej må för hela sin inkomst och deraf beroende fyrktal utöfva rösträtt i den ena kommunen, der han följaktligen kunde få alltför stort inflytande. Enahanda är emellertid förhållandet med flere andra embetsmän än prester; och då, enligt stadgandena i kommunalförfattningarne, bidragen till kommunens utgifter skola till beloppet bestämmas och utgå i förhållande till den bevillning, som den skattskyldige enligt 2:a art. i Bevillningsstadgan till Staten erlägger, men denna bevillning skall presterskapet likasom hvarje annan Statens embets- eller tjensteman påföras allenast på ett ställe, nemligen inom den kommun, der han bor, för all annan inkomst af tjensten än den, som utgår af boställe; så synes, till undvikande af oreda, böra förblifva vid hvad kommunalförfattningar-

ne i ofvanberörda hänseende för närvarande stadga, helst de olägenheter, motionären förmenar deraf någon gång kunna uppstå, icke synas vara förtjenta af särdeles uppmärksamhet; hemställande alltså Utskottet,

att Herr Åke Anderssons motion måtte lemnas utan vidare afseende.

Beträffande åter Herr von Geijers och Herr Bergströms förslag till ändring af 9 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, hvilken, sådan denna § lyder efter Kongl. Kungörelsen den 15 September 1863, stadgar, att den, som är uppförd till mindre än Sex sådana fyrkar, som i § 58 af samma förordning omförmälas, ej eger rösträtt vid kommunalstämma (egare af i mantal satt jord likväl undantagne) så har af dessa motionärer blifvit fullständigt ådagalagdt, att berörda bestämmelse i förening med innehållet af nyssnämnda 58 §, kan leda dertill, att en person, som eger fastighet för 1,000 R:dr taxeringsvärde och på grund deraf skulle, jemlikt nu gällande Riksdags-ordning, såvida han hade rösträtt vid kommunalstämma, ega utöfva valrätt vid riksdagsmannaval, går miste om sådan valrätt, ehuru icke någon verklig skilnad i afseende på den kvalifikation, som med Riksdags-ordningens bestämmelser kan anses åsyftad, förefinnes emellan honom och en annan person, hvilken sådan valrätt till följd af ifrågavarande §§:s innehåll kan tillkomma. Om nemligen den ene eger fastighet, hvaraf en del utgöres af »icke i mantal satt jordbruksfastighet» med 200 R:dr taxeringsvärde och återstoden af en qvarnlägenhet, frälseränta eller dylikt med 800 R:dr taxeringsvärde; i hvilket fall honom påföres för den förra 6 öre och för den sednare 40 öre bevillning efter 2:a art. i Bevillningsstadgan; hvadan vid fyrktalssättningen honom påföres 2 fyrkar för den förra fastigheten och 4 fyrkar för den sednare; så eger han rösträtt vid kommunalstämma och valrätt vid riksdagsmannaval. Om deremot den andre personen likaledes eger fastighet till 1,000 R:dr taxeringsvärde, men denna fastighet antingen hel och hållen är af annat slag än jordbruksfastighet, eller ock utgöres af jordbruksfastighet med t. ex. 150 R:dr taxeringsvärde samt qvarn, frälseränta eller dylikt med 850 R:dr sådant värde, i hvilket sednare fall honom, efter 3 öre bevillning för den förra, påföres 1 fyrk, och efter 40 öre bevillning för den sednare 4 fyrkar; så saknar han rösträtt vid kommunalstämman och följaktligen äfven valrätt enligt Riksdags-ordningen.

Då emellertid det icke kan anses skäligt, att kvalifikation för utöfvande af rösträtt i kommunen bestämmes efter högre måttstock, än som gjorts gällande i fråga om den politiska valrätten, och efter Utskottets omdöme det är en angelägenhet af icke ringa vikt, att bestämmelserna i kommunallagarne uti förevarande hänseende bringas i öfverensstämmelse med andan i nyssberörda grundlag; hvilket måste bidraga att gifva stadga åt beggadera; får Utskottet på nu anförda skäl hemställa, att Riksdagen ville, med bifall till motionärernes sammanstående förslag,

för sin del besluta, att 9 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådan densamma blifvit ändrad genom Kongl. Kungörelsen den 15 September 1863, skall erhålla följande förändrade lydelse:

»Den, som är uppförd till mindre än Fem sådana fyrkar, som i § 58 omförmälas, eger ej rösträtt vid kommunalstämma; egare af i mantal satt jord likväl undantagne.»

Det af Herr Gyllenram föreslagna tillägg till 70 § i Förordningen om kommunalstyrelse i stad innefattar icke något annat, än hvad redan blifvit förordnad angående påföljder för underlåtenhet att erlægga kommunalutskylder på landet. nemligen att restskyldige få vidkännas en ytterligare utgift, såsom ersättning till vederbörande för besväret med indrifvandet af det oguldna beloppet. Då vid sistlidne riksdag Rikets Ständer beslöto att hos Kongl. Maj:t anhålla om den ändring af sista punkten i 70 § af Förordningen om kommunalstyrelse på landet, att denna punkt komme att erhålla följande lydelse: »Vid indrifvandet af dessa medel eger kronofogden att såsom uppbördsprovision jemväl uttaga hos den restskyldige tre procent af det resterande beloppet»; hvilken ändring blifvit lag medelst den af Kongl. Maj:t utfärdade nådiga Kungörelse den 29 Juni 1866, stöddes Rikets Ständers beslut, bland annat, derpå, att emedan, derest icke den betalningsskyldige vore underkastad någon påföljd för uraktlåtenhet att i föreskrifven tid erlægga sina kommunalutskylder, utan till och med kostnaden för deras indrifvande drabbade kommunen den betalningsskyldige skulle finna det vida beqvämligare att i sitt hem allemna utskylderna till den, som komme att afhemta dem, än att inställa sig vid uppbördsstämman, helst han såmedelst kunde vinna en eller annan månads anstånd med liqviden; så innefattade sådant lockelse till ett missbruk, hvars utbredning borde förekommas. Enahanda skäl företer sig i fråga om kommunalutskylder i stad; och då, på sätt motionären anført, det icke gifves utväg för vederbörande myndigheter att medelst stadgande af något slags vite eller stämmoböter åstadkomma ett korrektiv mot nämnda från flera städer försporda missbruk, utan Kongl. Maj:t funnit sig förhindrad att meddela begärd fastställelse å Stadsfullmäktiges i sådant hänseende fattade beslut, anser Utskottet sig icke kunna annat än understödja motionärens framställning så till vida, att en med bestämmelsen i ofvanberörda Kongl. Kungörelse likartad påföljd stadgas för underlåtenhet att i föreskrifven tid erlægga utskylder till stadskommun; hvaremot, när härvid företer sig den olikhet med förhållandet å landsbygden, att, medan derstädes kronofogde indrifver beloppet och därför är berättigad till en viss uppbördsprovision, i staden deremot indrifvandet åligger tjenstemän, hvilka äro därför på annat sätt allönade, det tillägg till gällande stadgande, som nu äsyftas, icke synes behöfva innehålla, att de tre procent utöfver oguldna utskylderna, som hos den restskyldige må uttagas, skola utgöra »uppbördsprovision», utan vederbörande vara

öppet lemnadt att, derest medlen anses icke böra tillkomma nämnde tjenstemän såsom en vedergällning för besväret med dessa utskylders indrivande, på annat sätt deröfver förfoga; hemställande fördenskull Utskottet, att Riksdagen ville på det sätt bifalla Herr Gyllenrams ifrågavarande motion, att Riksdagen

för sin del beslutar ett tillägg till 70 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862, hvarigenom samma § erhåller följande lydelse:

»Efter slutad uppboresstämma ingifver drätselkammaren till Magistraten berättelse, huru uppboresden utfallit, och fogar derved restlängd öfver oguldna stadsutskylder.

Magistraten låter de oguldna utskylderna i laga ordning uttaga och till drätselkammaren aflemna. Vid indrivandet af sådana medel må derutöfver hos den restskyldige uttagas tre procent af det resterande beloppet.»

De bestämmelser i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, Herr C. A. Larsson i sin motion och den punkt deraf, som här ofvan är med litt c. be-tecknad, ansett innebära hinder för jordegare eller boställshafvare att, när de icke sjelfve bruka jorden utan upplåtit den åt landtbönder, rösta i kommunens angelägenheter och förthy medföra den verkan, att dessa personer icke ega deltaga i val till riksdagsman äro:

8 §, som stadgar att för att vara berättigad att deltaga i kommunalstämmas öfverläggningar och beslut fordras, bland annat, att vara medlem af kom-munen och tillika, enligt 57 §, förbunden att till kommunen erlägga skatt;

10 § 2 punkten, som stadgar, att för fastighet, som innehafves af landtbo eller arrendator, röstar innehafvaren;

och 57 §, som — jemte det i dess 1:a mom. bestämmes, att egare eller brukare af jord äfvensom en hvar, som inom kommunen sitt rätta bo och hem-vist har och eger sådan inkomst, att bevillning, enligt 2:a art. Bevillningsstadgan, skall därför erläggas, är skattskyldig till kommunen — slutligen innehåller följande: »Jordegare eller boställshafvare, som åt landtbo eller arrendator upplåtit jord eller boställe, är från erläggande af kommunalutskylder därför befriad, enär dessa utskylder, enligt mom. 1 i denna §, skola af brukaren erläggas.

Och emedan vilkor för valrätt vid riksdagsmannaval är, bland annat, att vara röstberättigad i kommunens allmänna angelägenheter, följer af samtliga dessa stad-ganden, jemförda med hvarandra, att jordegare eller boställshafvare, som upplåtit jord eller boställen åt brukare, ej eger deltaga i riksdagsmannaval, såvida han icke för annan fastighet eller inkomst erlägger bevillning efter 2:a art. och på grund deraf är skattskyldig till kommunen. Det sednare lärer likväl vara förhållandet med de flesta boställshafvare, som enligt motionärens syfte skulle få valrätt, eme-dan de, såsom embetsmän, nästan alltid ega någon annan löneinkomst, som utgör

beskattningsföremål; och motionärens anmärkning träffar således egentligen de jordägare, som utarrenderat sin jord och icke utgöra bevilling för annan inkomst. Att med tillhjälp af kommunallagen bereda dessa ifrågavarande valrätt synes likväl möta svårighet, enär sådant icke torde kunna ske på annat sätt, än som ledde dertill, att antingen jordegaren och arrendatorn, hvar för sig, tillerkändes rösträtt för en och samma fastighet, i hvilket fall, enligt den för rösträtt antagna grund, jemväl för samma fastighet skulle erläggas dubbla kommunalutskylder, eller ock arrendatorn uteslutas från rätt att deltaga i val till riksdagsman, hvilket vore stridande mot den i 14 § Riksdags-ordningen följda grundsats. Då intetdera synes Utskottet lämpligt, och motionären sjelf icke uppgifvit något sätt för vinnande af det utaf honom åsyftade ändamål; föranlåtes Utskottet hemställa,

att Herr C. A. Larssons i nu berörda hänseende gjorda framställning ej må till vidare åtgärd föranleda.

Vidkommande åter den af sistbemälda motionär i den här ofvan med litt. a betecknade punkten af hans motion förordade förändring af förordningen om landsting, i syfte att tinget måtte erhålla utvidgad befogenhet ej mindre beträffande länets angelägenheter än i fråga om petitionerande i mål, som höra till de begge Statsmagternas eller enderas befattning, har Utskottet icke kunnat göra sig reda för beskaffenheten eller omfånget af de rättigheter för landstinget, som med förslaget åsyftas, helst som motionären icke beledsagat detsamma med några motiver eller annan utveckling; och för så vidt afsigten med sednare delen af samma förslag är, att de ärenden, i hvilka på något sätt, som icke heller blifvit uppgifvet, landstinget borde få göra framställning till Riksdagen, skulle blifva föremål för öfverläggningar inom den sednare, torde i ämnet erfordras en grundlagsbestämmelse, som bör utverkas i annan ordning än för mål, hvilka Lag-Utskottet har att upptaga, är föreskrifven.

För öfrigt ligger det i sjelfva begreppet af kommunallagstiftning, att den icke kan eller bör hafva till föremål annat än bestämmandet af de inbördes rättigheter och skyldigheter, hvilka kommunernas medlemmar såsom sådana tillkomma, jemte sättet och villkoren för desammas utöfvande — en grundsats, som äfven genomgår nu gällande kommunalförfattningar, de må angå kommunen i inskränktere mening, såsom stad eller socken, eller den större kommunen, länet; och en afvikelse härifrån, genom medgifvande åt landstingen af petitionsrätt hos Regeringen i angelägenheter, som röra Riket i allmänhet, skulle införa kommunalmyndigheterna på en bana, der helt andra myndigheter böra verka, men hvarest kommunerna visserligen icke sakna målsmän; och detta kunde lätteligen leda till konflikter just med samma deras målsmän.

Utskottet, som af dessa anledningar funnit sig förhindradt att understödja Herr C. A. Larssons motion i sistberörda del, hemställer alltså,

att densamma må utan vidare afseende lemnas.

Hvad slutligen angår Herr von Geijers under punkten N:o 11 här ofvan gjorda framställning om en sådan förklaring af 9 § i förordningen om landsting, att derigenom blir otvetydigt, att om vid medelbara val till landstingsmän större antal personer, än väljas bör, i första omröstningen erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna, icke ny omröstning behöfver ega rum, utan de, som erhållit flesta rösterna, må anses valde, och i händelse de erhållit hvardera lika många röster, lottning dem emellan ske; kan Utskottet för sin del ej finna, att nuvarande lydelse af nämnda § gerna kan lemna rum för annan tolkning. Der stadgas nemligen:

»Då landstingsmän genom medelbara val utses, eger hvarje valman en röst, och skall omröstningen med slutna sedlar verkställas. Hvarje valedel bör innehålla lika många namn, som antalet af de landstingsmän, hvilka skola från valdistriktet utses. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har ej hela det antal landstingsmän, som väljas skall, vid första omröstningen blifvit utsedt, upprättar valförrättaren en förteckning, hvarå upptagas, derest ingen blifvit vid första omröstningen utsedd, de som erhållit flesta rösterna, men eljest de, som näst den eller de vid berörda omröstning utsedde erhållit högsta röstetalet. Förteckningen bör upptaga två gånger så många namn, som landstingsmän då äro att välja. Den omröstning, som derpå företages, må icke afse andra än de i förteckningen uppförda personer; och äro de valde, som då de flesta rösterna erhållit. Emellan lika röstetal afgör lotten.»

Då nu ändamålet med all omröstning är att utröna, hvilken eller hvilka hafva de flesta rösterna, hvadan det ligger i sakens natur, att, der ett visst antal skall genom omröstning utses, och såsom vilkor för att anses vald tillika fordras att hafva erhållit hälften af de afgifna rösterna, de måste vid en omröstning anses valde, som bland alla, hvilka uppnått mer än hälften af de afgifna rösterna, erhållit de *flesta*; så kan man, derest man icke utgår från förutsättningen, att lagstiftaren velat i sina meddelade bestämmelser inlägga en annan mening, än som med de använda uttryckens rätta betydelse instämmer, icke af de ifrågavarande, jemförda med paragrafens sista punkt: »Emellan lika röstetal afgör lotten,» rimligtvis komma till den tolkning, att om vid ett val till landstingsmän, der t. ex., såsom i motionen anföres, tre personer skola utses, flera än tre erhålla mer än hälften af de afgifna rösterna, men med olika röstetal sins emellan, äfven den ibland dem, hvilken erhållit lägre röstetal än de öfriga, skall kunna komma under lottning, fastän det antal, som skall väljas, fylles af dem, som erhållit flera röster än han. I fråga om den sistnämnda personen har nemligen endast det ena vilkoret för hvad som skall anses vara omröstningens resultat, uppfyllts, nemligen att han uppnått mer än hälften af de afgifna rösterna: det andra vilkoret, att nemligen de flesta tillfallit honom, har icke inträffat.

Utskottet

Utskottet anser således

anledning saknas att tillstyrka bifall till Herr von Geijers berörda motion.

Stockholm den 8 April 1867.

På Utskottets vägnar :

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr Grefve Sparre: »De betänkligheter, som förmått Utskottet att afstyrka bifall till de motioner, hvilka nu blifvit väckta i fråga om rösträtt vid kommunalstämma, synas mig, i fråga om den bolag medgifna rätt, sakna allvigt. En förändring i detta afseende medför icke någon rubbning i grunderna för rösträtten; men den skulle genom undanrödjande af ett missförhållande, som ger en billig anledning till missnöje, förekomma ett allmännare ogillande af lagen. Rösträtten är personlig och tillkommer egentligen icke bolag. Dertill har erfordrats särskildt stadgande i kommunal-lagarne. Boritagande af detta stadgande skulle icke föranleda någon väsentlig ändring af systemet i öfrigt. Man har sagt mig att å åtskilliga orter bolagen frivilligt afstått från begagnandet af denna rätt. Lagstiftaren får icke göra räkning på en sådan eftergift. Det kan icke möta oöfvervinneliga svårigheter att bestämma bolagsmännens rösträtt. Herr Ribbing har i detta afseende framställt ett förslag, som, om saken inom Kamrarne anses förtjent af uppmärksamhet, torde kunna läggas till grund vid förnyad handläggning af ärendet inom Utskottet.»

af Herr Faxe: »De af Herrar Geijer och Bergström väckta förslag, att det minimum af fyrktal, som enligt 9 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådan samma § lyder i Kongl. Kungörelsen den 15 September 1863, berättigar till röst vid kommunalstämma, måtte nedsättas från sex till fem fyrkar, har till systemål undanrödjandet af det förmenta missförhållande, att, ehuru Riksdags-ordningens 14 § tillerkänner rösträtt åt den, som eger eller med stadgad åborätt innehar fast egendom på landet till ett värde af 1,000 R:dr, med vilkor att vara röstberättigad i kommunens allmänna angelägenheter, egare af annan än jordbruksfastighet till nämnda värde likväl icke finge åtnjuta

förstberörda rättighet, enär den för sådan fastighet belöpande bevillning endast svarar mot fem fyrkar; men som, ifall den sålunda föreslagna förändringen bifölles, ett annat missförhållande skulle uppstå, eller att, då den, som vore uppförd till fem fyrkar för fastighet af förenämnda beskaffenhet, erhöle rösträtt enligt Riksdagsordningen, deremot samma fyrktal för jordbruksfastighet, hvilket fyrktal belöper för en sådan fastighets värde af 7 till 800 R:dr med respektive 21 eller 24 öres bevillning, icke medförde en dylik rättighet; och då det af motionärerne anmärkta förhållande dessutom icke synes vara af sådan betydelse, att detsamma bör föranleda afvikelse från den af Lag-Utskottet vidhållna grundsats, att icke utan särdeles viktiga skäl föreslå ändring i de rörande rösträtten vid kommunalstämma nu gällande bestämmelser; har jag, för min del, ansett den ifrågakämda förändringen ej heller böra bifallas.»

af Herr *Westblad*;

af Herr *Ribbing*: »Utan att i öfrigt kunna tillerkänna de skäl, hvilka för ändring i nu gällande grunder för röstberäkning vid kommunala angelägenheter afgörande blifvit anförda i de motioner, som yrkat en sådan förändring, tillräcklig vikt för att jag med min röst skulle tillstyrka sådana ändringars vidtagande för det närvarande, och ehuru jag i allmänhet anser en tillräcklig erfarenhet, såsom säker ledning vid dylika förändringar, om kommunallagarnas verkningar och möjliga brister ännu saknas, framförallt i fråga om dessa lagars och deraf bestämda institutioners ställning och betydelse i politiskt hänseende; finnes likväl ett stadgande i kommunallagarne, vid hvilket Utskottet, enligt mitt omdöme, haft tillräcklig anledning att i enlighet med afgifna motioner i hithörande ämnen tillstyrka ändring. Detta stadgande är det, som angår bolags rösträtt i kommunala angelägenheter. Det är hufvudsakligen eller nära nog ensamt öfver denna rätt, som missnöje från åtskilliga kommuner hittills lätit höra sig. Grundorsaken härtill ligger utan tvifvel deri, att hela det stadgande, som vid bolag fäster rättigheter, innebär ett principiellt fel. Man kan tala, och talar om beskattningsföremål, hvarföre ock bolag för sin egendom och sina inkomster kunna beskattas. Deremot kan man icke tala om rättsföremål i bemärkelse af att rättigheter vid sådana voro fästade, utan uttrycket betecknar fastmer det objekt, som står till förfogande för det rättssubjekt, hvilket eger rätt öfver eller i afseende på föremålet. Derföre blir ock verkan af hvarje tvetydighet i gällande lag om, huruvida rättighet är fästad vid ett objekt, eller ensamt tillhör personer, alltid förderflig. Vid den under samhällenas utveckling nästan oundvikliga striden om, huruvida rätten att deltaga i kommunala eller allmänna angelägenheter skall anses förutsätta en af besittningen af någon egendom eller inkomst beroende sjelfständig ställning, och i afseende på graden i någon mån göras beroende af den praktiska duglighet och de konserverande tendenser, hvilka i och med förvärfvande och besittning af någon inkomst äro gifna, eller om samma rätt utan åtskilnad skall tillerkännas äfven dem, som

ej ens visa sig kunna sköta sina egna intressen och därför vid hvarje omhvälfning blott hafva att vinna, ger nemligen hvarje sådan tvetydighet i lagen åt striden utseendet af att utgöra en strid om, huruvida rättigheter böra vara fästade vid ting, eller tillhöra personer. Dervid kan den slutliga segern ej vara oviss: personer *kunna* ega rättigheter; saker kunna det aldrig.

Detta sist nämnda, och dermed ock att bolag, som ej äro personer, icke kunna ega eller utöfva rättigheter, är så klart, att hvad man kallat bolagsrättigheter i verkligheten endast utgör bolagsmedlemmarnes sammanlagda rättigheter, blott att dessa, enligt kommunallagen, ega rättighet att alla i *en* fullmäktigs hand lägga utöfvandet, i strid mot hvad samma lag i öfrigt angående hopande af mängas rätt hos en stadgar (§ 13 i kommunallag för landet. § 13 i kommunallag för stad). Också är det naturligen just i och med ett sådant hopande af mängas rösträtt hos en, som bolagen utöfva det öfverklagade en- eller fåväldet i kommunerna, hvilket skulle försvinna om i stället, och i konsekvens med kommunallagens stadganden i öfrigt, hvarje bolagsmedlem utöfvade sin rätt i kommunen efter proportionerad eller bestämd del i bolagets egendom eller inkomst på det ställe, der detsamma drifver sin verksamhet. Att en sådan fördelning och beräkning af rösträtten ej utan svårigheter kan i verkligheten införas, medgifves visserligen. Men då dessa svårigheter ej äro oöfvervinneliga, böra de ej hindra beslut om hvad som så i sig, som i sina följder är riktigt. Vid vanliga bolag kunde rimligtvis alla bolagsmän anses ega lika del i bolagets egendom eller inkomster och i enlighet dermed deras rösträtt, efter taxeringen af hela nyssnämnda egendom eller inkomst, bestämmas och beräknas, ankommande det på bolagsmännen sjelfva, om de ville inför vederbörande offentlig myndighet förklara, huru stor del hvardera i det hela eger, för att derefter få hvar sin rösträtt annorlunda bestämd. Vid aktiebolag åter utvisar antalet af hvarje delegares aktier, i förhållande till det helas upptaxerade egendom och inkomst, hans rösträtt. Att, synnerligen vid aktiebolag, åtskilliga på detta sätt finge rösträtt i en kommuns angelägenheter, hvilken de för öfrigt ej tillhöra, är en sanning. Men för det första ega de genom det bolagets ombud, i hvars utseende de deltaga, redan nu indirekt en sådan rättighet; för det andra är dess egande billig, då deras egendom, i den kommun, der bolagets rörelse drifves, beskattas. Att åter utöfvandet af en sådan rätt, på ställe der de ej bo, är förknippadt med besvär och troligen ej så ofta komme i fråga, synes ej heller innebära något orätt, då deras intresse för en sådan kommuns angelägenheter naturligen är ofantligt mycket mindre, än de i den bosattes, och egentligen inskränker sig till det, att ej för sin egendom eller inkomst blifva för högt taxerade eller ålagda allt för dryga afgifter.

På de grunder, som härmedelst blifvit mera antyddas än utvecklade, hade jag för min del ansett lämpligt, om Utskottet, med anledning af de inkomna motionerna, som alla bland motiver anföra faran af några fås välde vid afgörandet af kommu-

nala angelägenheter, såsom medel att undanrödja detta onda, der det egentligast visat sig, föreslagit, det § 10 mom. 3 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet samt § 11 mom. 2 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad måtte förändras till ungefär en sådan lydelse som följande:

Bolagsman må för proportionerlig, eller, der hvar och en af bolagsmännens andel inför vederbörande myndighet blifvit offentligen uppgifven, för bestämd andel, samt i aktiebolag för innehafvande aktier i förhållande till bolagets hela upptaxerade inkomst utöfva rösträtt i den kommun, der bolaget driver sin verksamhet. Detsamma gäller för delegare i oskiftadt bo.»

Med Herr *Ribbing* instamma Herrar *Holmberg*, *Hasselrot* och *Bälter Sven Ersson*;

af Herrar *Lemchen*, *Grenander* och *Bovin*;

af Herr *Rosenberg*, som för sin del tillstyrker bifall till Herr *Anders Perssons* motion.